

Danica Božić-Bužančić

VEZE IVANA PETRA MARCHIJA S FILIPOM RICEPUTIJEM

Ivan Petar Marchi (Split 1663—Venecija 1733), jedan od osnivača i prvi predsjednik Ilirske akademije u Splitu, bio je jaka ličnost, intelektualac širokih razmjera, vizionar, kakvim su ga i njegovi suvremenici smatrali. On je bio čovjek koji je sebi postavljao velike planove, koji su nadilazili njegove realne mogućnosti. Svejedno je učinio vrijednih djela, ili barem pokušaja, pa je potrebno da ga znanstvena javnost поблиže upozna.

Već 1707. krenuo je Marchi iz Splita, i iz Dalmacije, da bi bio bliže evropskim središtima i značajnim političkim ličnostima, pa da bi tako lakše radio na svojim velikim planovima, na podizanju poljoprivrede i kulturnog nivoa dijela Like i oslobođenju slavenskih naroda od Turaka, što je sebi postavio kao životni cilj. O Marchijevoj velikoj kulturi kao i kulturi ostalih članova njegove obitelji svjedoči i popis njihove biblioteke, sačuvan i neobjavljen.¹⁾ Djela su pisana na raznim jezicima, a sadržajem spadaju u vrlo različita znanstvena područja. Biblioteku je popunio i Ivan Petar Marchi, kupujući knjige na svojim putovanjima.

Nije čudo što se u širokom spektru Marchijevog zanimanja našao i rad na velikom djelu *Illyricum sacrum*²⁾, čiji je začetnik Filip Riceputi³⁾, o čemu svjedoče sačuvani koncepti dvaju pisama.

Među fragmentima nekada bogatog arhiva ove obitelji (dijela koji se čuva u Historijskom arhivu u Splitu)⁴⁾, čuva se i vrlo uredan koncept pisma koji je pisan rukom Ivana Petra a upućen kardinalima Petru Ottoboniju (vjerojatno se na ovoga odnosi Marchijeva napomena »otac ilirske nacije«⁵⁾ i Hanibalu Albaniju.⁶⁾ Na poleđini lista nalazi se koncept pisma upućenog samo Albaniju, izgleda obavijest u vezi s prvim pismom, vjerojatno pisana u isto doba, a iz teksta prvog proizlazi da je bilo namijenjeno samo jednom od njih, vjerojatno Ottoboniju. Prvo pismo pisano je 28. studenog 1729. iz Venecije. Cijelo pismo ima intenciju da se Filipu Riceputiju pomogne da bi svoje djelo »*Illyricum sacrum*« mogao što bolje i brže dovršiti.

*Zgrada za koju se misli da je bila
stojna kuća obitelji Ivana Petra
Marchi*

Marchi je Riceputija susreo u Veneciji 1716, kada je Marchi putovao iz Beča u Rim s namjerom da posjeti papu Klementa XI, u vezi sa spomenutim planovima o kojima će biti govora na drugom mjestu.⁷⁾ F. Riceputi bio je 1716. dodijeljen padovanskom kolegiju upravo sa zadatkom da piše crkvenu povijest Ilirika.

Riceputi je prilikom toga susreta pričao Marchiju da je već za vrijeme svog misionarskog rada u Dalmaciji (1709—1716) proučavao i sakupio brojne podatke o svecima koji su tu djelovali. Ta je činjenica poznata. U svrhu čisto znanstvenog rada došao je Riceputi u Dalmaciju tek 1720. Marchi prema navedenome nije susreo Riceputija u Dalmaciji jer je već 1707. kako je rečeno otišao iz Splita. Međutim on je uvijek budno pazio što se u Dalmaciji dešava, dopisivao se s rodbinom i svojim povjerenicima, želeći što prije obaviti poslove i vratiti se. Sigurno je znao i za Riceputijev rad, a vjerojatno je i Riceputi mnogo čuo o Marchiju.

Marchi dalje piše da je Riceputi namjeravao sakupljene podatke objaviti na talijanskom jeziku, ali ga je Marchi savjetovao da odabere latinski »da bi cjelokupni pismeni svijet mogao u njemu sudjelovati«. Marchi mu je sugerirao da rad bude što opširniji i precizniji jer će tako biti korisniji i slavniji. Po Marchijevu uvjerenju to je dalo jak poticaj Riceputiju, koji je od tada nastavio rad na sakupljanju vjerodostojnih dokumenata za svoje djelo.

Marchi dalje kaže da je on nekada poticao na pisanje povijesti Ilirika splitskog nadbiskupa Stjepana Cosmija, i lektora na Propagandi u Rimu Splićanina, porijeklom iz Poljica, Ivana Paštrića,⁸⁾ ali oni su odbili, pravdajući se svojom visokom dobi.

Filip Riceputi je u svom vrlo dugom i mukotrpnom radu na spomenutom djelu proživljavao razne krize, neprijateljstva i slično. U jednoj takvoj dilemi Marchi mu je nastojao pomoći. Neki učeni prelat Dalmatinac boravio je više mjeseci u Padovi u znanstvene svrhe. On je upozorio Riceputija na neke njegove greške u vezi s carevima porijeklom iz Ilirika, i dao mu točne podatke. To je na Riceputija djelovalo depresivno pa se svakome jadao da veliki zadatak, koji je u objavljenom programu (1718) sebi postavio, neće moći ostvariti. Upravo stoga je Marchi i pisao spomenuta pisma i molio kardinale u ime svoje i cijelog ilirskog naroda da pomognu ovaj veliki zadatak. Moli ih da razgovaraju s generalom Isusovačkog reda da odabere nekoliko učenih i sposobnih članova svoga reda, koji bi pošli u Padovu i pomogli Riceputiju da rad što prije dovrši. Marchi je smatrao da će Riceputiju kao i njegovim pomoćnicima biti zahvalan cijeli ilirski (slavenski) narod bez obzira da li je naseljen unutar granica starog rimskog Ilirika ili van njega, pa nabraja pojedine slavenske narode.

Nije čudo što je tog čovjeka toliko zanesena za oslobođenje Slavena od Turaka oduševio Riceputijev rad. Podaci sačuvani u ovim pismima nemaju posebnu, izravnu važnost za djelo *Illyricum sacrum*, ali vrijedni su da se vidi širina Marchijeve interesne sfere i njegova želja i zalaganje da svugdje pomogne hrvatskom i svim slavenskim narodima.

BILJEŠKE

- 1) Zadnji popis te biblioteke je u Historijskom arhivu u Zadru, Split. arhiv svez. 549/1.
- 2) *Illyricum sacrum* je monumentalno djelo iz crkvene povijesti Dalmacije i drugih katoličkih pokrajina starog Ilirika. Prvi autor je Filip Riceputi. Riceputijev rad je nastavio njegov suradnik Danijel Farlati u čijoj je redakciji izišlo pet (I—V) svezaka u razdoblju od 1751—1775; u Colettijevoj redakciji izišli su svesci VI—VII i to od 1800—1819. *Accessiones et correctiones all'Illyricum sacrum del P. D. Farlati di P. G. Coletti* objavio je Frane Bulić kao suplement časopisa *Bullettino di archeologia e storia Dalmata, 1902—1909*. H. Morović: Bilješke uz katalog Riceputijeve Ilirske biblioteke, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, god. IX 1963, br. 1—2, Zagreb 1963, str. 27, bilj. 1; J. Kolanović, *Grada za Illyricum sacrum, Croatica periodica christiana*, 5/1980, str. 144.
- 3) Filip Riceputi (1667—1742) sakupio je građu za spomenuto djelo, proučio je i bio dovršio nekoliko svezaka, ali objavio nije ništa. Ipak se on smatra začetnikom i suautorom tog djela. On je bio zamislio sastaviti opširnu crkvenu i civilnu povijest Južnih Slavena i čitavog Balkanskog poluotoka. Njegov suradnik i nasljednik Danijel Farlati (1690—1773) izmijenio je zamisao Riceputijevu i sveo je na samu crkvenu povijest Ilirika. Kad je ovaj umro, čitavu je ostavštinu, pa i Ilirsku biblioteku preuzeo Jacopo Coletti (1732—1827) koji je nastavio objavljivanje i redigiranje H. Morović, n.dj. str. 27—28.
- 4) Signatura AMM.

- 5) Petar Ottoboni (oko 1667—1740) obavljao je razne službe u Rimu i papinskoj državi, bio je član Kongregacije propagande. Splitskom nadbiskupu Stjepanu Cosmiju zajamčio je tisuću zlatnika za splitsko sjemenište, i to svake godine po stotinu. Ottobani je još 1699. odredio da se od prihoda njegove opatije sv. Grgura svake godine nadbiskupu Cosmiju i njegovim nasljednicima isplati po tri stotine rimskih škuda. I taj je novac bio namijenjen splitskom sjemeništu koje je trebalo osnovati. Cosmi ga je proglasio protektorom sjemeništa. (I. Ostojić, Nadbiskupsko sjemenište u Splitu (1700—1970), Split 1971, str. 17 i 93; Remigius Ritzler — Pirminus Seffrin, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, sv. V, Patavii 1952, str. 16.
- 6) Hanibal Albano (1682—1751) bio je sinovac pape Klementa XI, kojem se Marchi utjecao za pomoć (papa je bio 1700—1721), također po rodu Albano iz loze kojoj je sijelo bilo u Urbinu, drugoj lozi sjedište je bilo u Bergamu. Smatra se da su preci obiju grana došli iz Albanije, bježeći pred Turcima. M. Vanino S.I., *Illyricum sacrum* i F. Riceputi, *Croatia sacra*, god. 1, Zagreb 1931, str. 266, bilj. 20.
- 7) Među spomenutim fragmentima arhiva obitelji Marchi, koji se čuvaju u Historijskom arhivu u Splitu, sačuvano je i pismo, zapravo elaborat, što ga je Ivan Petar Marchi namijenio papi Klementu XI, i vjerojatno ga i uputio. Istraživala sam nekoliko dana u vatikanskoj knjižnici i arhivu pokušavajući naći primljeni primjerak elaborata, ali nisam uspjela. Trebalo bi tome posvetiti više vremena. Ovaj elaborat i koncepti pisama daju prilično jasnu sliku ove naše značajne ličnosti. Uskoro će i ovi podaci biti objavljeni.
- 8) Ivan Paštrić (1636—1708), rođ. u Splitu, porijeklom iz Poljica, lektor na Propagandi u Rimu. On je splitskom sjemeništu poklonio biblioteku. Gradske vlasti u Splitu dale su mu priznanje, a Paštrić je na to njima vjerojatno odgovorio iz Rima 21. kolovoza 1702. god. U konceptu tog pisma, među ostalim splitskim ličnostima, spomenut je i Ivan Petar Marchi — sindik. I. Golub, Ivan Paštrić, Prinosi za životopis Ivana Paštrića (1636—1708), Poljički zbornik, svezak prvi, Zagreb 1968, str. 226. Bibliotekarima u toj biblioteci bili su od strane gradskih vlasti imenovani upravo Ivan Petar Marchi i Jerolim Kavanjin.